

LUPTA FORȚELOR PROGRESISTE CONDUSE DE P.C.R. IMPOTRIVA FASCISMULUI, PENTRU VICTORIA INSURECȚIEI NAȚIONALE ANTIFASCISTE ARMATE, OGLINDITĂ ÎN SĂLILE MUZEULUI DE ISTORIE A MOLDOVEI

CONST. CLOȘCA

Comunicare susținută în cadrul Sesiunii științifice jubiliare dedicată celei de-a XXX-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă, care s-a desfășurat la Iași în zilele de 17—18 august 1974, sub egida Comitetului județean Iași al P.C.R.

În semn de omagiu adus celei de a 30-a aniversări a eliberării patriei de sub dominația fascistă precum și celui de al XI-lea Congres al P.C.R., s-a deschis în luna iunie a.c. în orașul Iași Muzeul de istorie a Moldovei, important obiectiv cultural-științific destinat să contribuie la educarea în spiritul patriotismului socialist a tineretului, a celorlalți oameni ai muncii din țara noastră.

Muzeul, în totalitatea lui, prezintă istoria Moldovei începând din cele mai îndepărtate timpuri ale comunei primitive și pînă în zilele noastre. Un loc important în cadrul tematicii privitoare la perioada contemporană, a fost atribuit luptei clasei muncitoare din țara noastră, a întregului popor, în frunte cu comuniștii, pentru progres social, împotriva fascismului și a războiului, pentru întronarea unei ordini sociale noi, democratice în România.

În multitudinea de obiecte și documente expuse spre a oglindi istoria Moldovei în perioada dintre cele două războaie mondiale, o pondere însemnată o au cele referitoare la mișcarea antifascistă. Faptul se datorește importanței acordate acestei probleme cît și existenței multor mărturii care atestă lupta dusă de poporul român — din rîndul căruia s-a detașat clasa muncitoare, elementele progresiste conduse de P.C.R. — împotriva fascismului și a deșeurilor acestuia.

Iașul a cunoscut de timpuriu o puternică ridicare la luptă împotriva grupărilor de extremă dreaptă cum au fost Garda Conștiinței naționale constituită în 1919 și Uniunea național-creștină înființată în 1922 și transformată la puțin timp în Liga apărării național-creștine, de sub conducerea cunoscutului reacționar A. C. Cuza.

Împotriva agitațiilor turbulente, antisemite din perioada următoare primului război mondial, întreținute de elemente reacționare, s-au ridicat cu curaj, opunându-le o puternică rezistență, clasa muncitoare, intelectualitatea progresistă din țara noastră, în primul eșalon situându-se partidul comunist.

În calitate de conducător al muncitorimii ieșene, comunistul Gh. Tănase s-a ridicat, în numele acesteia, împotriva mișcărilor antisemite care se amplifică după primul război mondial. El scoțea în evidență faptul că: „nimeni în afară de o parte din presă și de partidul comunist nu are curajul să ia o atitudine hotărâtă cu privire la mișcarea antisemită de la noi...“.

Condușe și îndrumate de către partidul comunist, clasa muncitoare, elementele înaintate, reprezentând alte categorii sociale din țara noastră, au dus o luptă continuă și necruțătoare împotriva fascismului până la victoria deplină asupra acestuia.

În cele ce urmează ne vom limita la a prezenta principalele aspecte privind modul în care este oglindită în sălile Muzeului de istorie a Moldovei lupta antifascistă în general și din această parte a țării, în special.

Printre mențiunile documentare și elementele de grafică menite să oglindească perioada imediat următoare luptelor cefeștiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, sînt puternic reliefate dovezi despre existența unei prompte și puternice lupte antifasciste în România. Între aceste mărturii amintim mai întii portretele membrilor comitetului național antifascist constituit în iunie 1933 (Th. Bugnariu, Scarlat Calimachi, Nicolae Ceaușescu, Radu Cernătescu, Petre Constantinescu-Iași, Iorgu Iordan, Barbu Lăzăreanu și Matei Socor) și ziarul intitulat „Buletinul de acțiune împotriva fascismului“, numărul din 23 octombrie 1933, în care este publicat apelul Comitetului Național antifascist. Amintim, de asemenea, Manifestul-Apel al Comitetului antifascist din Iași precum și documente referitoare la activitatea acestui comitet.

La realizarea muzeistică a sălilor ce oglinesc perioada anilor interbelici s-a avut în vedere integrarea judicioasă în cadrul istoric general din acea perioadă, a aspectelor ce redau lupta antifascistă. În sala 18, spre exemplu, în care este prezentată muzeistic situația social-economică și politică din perioada 1934—1944, au fost etalate materiale care oglinesc acțiunile criminale ale elementelor legionare cărora le-au căzut victime personalități de seamă ale vieții politice și culturale din țara noastră precum și riposta dată acestora sub diferite forme de către Partidul Comunist și organizațiile sale de masă, de către întreaga opinie publică. Printre cele mai semnificative mărturii, amintim ziarul „Dimineața“, numărul îndoliat care publică chipul primului ministru I. G. Duca asasinat mișelește de către bandele legionare în decembrie 1933, ziarul „Universul“ din 23 sept. 1939 în care este infierată crima legionară împotriva primului ministru Armand Călinescu. Din pagina expusă rezultă indignarea opiniei publice și revolta acesteia împotriva

unor asemenea fapte. Pentru o mai completă edificare redăm câteva rinduri din ziarul amintit. „Nu e român care să nu resimtă toată îngrijorarea pe care un asemenea asasinat o inspiră în zilele grave de astăzi, când liniștea, ordinea și solidaritatea națională sînt imperative care trebuie să comande de la un capăt al țării“.

Tot la acest capitol mai amintim expunerea de obiecte ce au aparținut lui Victor Iamandi, asasinat de legionari în noaptea de 26 spre 27 noiembrie 1940 împreună cu alte 64 de persoane. De asemenea, sînt expuse obiecte ce au aparținut lui Petre Andrei, alt ieșean căzut și el victimă terorii fasciste.

Lupta antifascistă este reliefată în primul rînd cu ajutorul presei, a publicațiilor din perioada respectivă. Dintre acestea amintim: ziarul „Scînteia“, „Cuvîntul liber“, „Clopotul“ — Botoșani (care avea ca subtitlu — gazeta săptămînală independentă antifascistă), ziarul „Horia“ apărut tot la Botoșani, amîndouă conduse de militantul antifascist Scarlat Calimachi. De asemenea, sînt expuse revista „Manifest“ — Iași, ziarul „Înainte“ Bacău; „Lupta ostășească“ — organ antimilitarist al comitetelor regionale din Moldova ale P.C.R. și U.T.C.

Prin scoaterea în prim plan a unor titluri sau articole din publicațiile amintite organizatorii au avut în vedere reliefaarea momentelor semnificative, edificatoare pentru vizitator: spre exemplu: ziarul „Scînteia“ din 25 martie 1935, conține un *Motto* care arată că: „Sarcina cea mai însemnată a P.C.R. constă în respingerea ofensivei capitalului și a reacțiunii fasciste; în a zdrobi orice încercare de a întrona în România dictatura fascistă“. Din ziarul „Horia“ este evidențiat articolul *Acuzăm* care face un scurt istoric al asasinatelor legionare înfierînd pe „acei care au tolerat și au încurajat atentatele împotriva presei democratice și a organizațiilor muncitorești“. Din „Cuvîntul liber“ (28 martie 1936), a fost selectat un desen ce sugerează nenorocirile și grozăviile ce le poate aduce războiul; în prim plan schilozi, orfani, văduve, sărăcie proiectate pe fundalul unei zvastici. Textul la desen explică următoarele: „Cruciada încirliată e cruciada războiului, cruciada mizeriei“.

Este surprinsă, de asemenea, puternica mișcare de masă împotriva fascismului, printr-un panou reprezentînd manifestația din București de la 1 Mai 1939. În acest context sînt expuse portretele organizatorilor acestei mari manifestații muncitorești: Ilie Pintilie, Nicolae Ceaușescu, Elena Petrescu, precum și portretele unor publiciști antifasciști ca: Petre Constantinescu-Iași, C. I. Parhon, Lucrețiu Pătrășcanu, Al. Voitinovici, Iorgu Iordan și alții. Diapozitive luminoase, înfățișează vizitatorului grafică militantă sugerînd lupta împotriva fascismului prin teme ca: „Glasul nostru, glasul istoriei“, „Front popular“, „Zdrobiți hidra fascistă“, etc.

Un alt moment edificator îl reprezintă materialele din care rezultă spiritul internaționalist de care a dat dovadă proletariatul român în lupta împotriva celui mai mare pericol al omenirii din perioada interbelică, fascismul hitlerist. O reproducere după „Gazeta românească“ din martie 1937 îi prezintă pe doi dintre voluntarii români căzuți în

războiul din Spania pentru pacea omenirii, împotriva fascismului crotipitor; este vorba de Costache Bircă din Pașcani și Vladimir Mazepa din Bălți.

Alte documente și materiale la acest capitol sînt: *Salutul P.C.R.* adresat comunistului bulgar Gh. Dimitrov (căzut victimă înscenărilor gestapoului hitlerist), din care rezultă solidarizarea cu cauza dreaptă pentru care acesta lupta: *salutul* intelectualilor ieșeni adresat conferinței pentru pace de la Paris din septembrie 1939; fotografia lui Emil Serghie și mapa folosită de acesta ca participant la Congresul internațional pentru pace de la Bruxelles din 1936.

Un cadru emoționant îl prezintă documentele ce oglindesc solitudinea de care a dat dovadă poporul român față de tragedia poloneză din 1939 cînd, urmare a declanșării celui de al doilea război mondial, una din primele victime ale invaziei naziste a fost poporul polonez. Mii de cetățeni pașnici ai Poloniei cotoprite violent de către armatele hitleriste au găsit adăpost și ocrotire suflatească în țara noastră. Dintre materialele expuse, pentru a ilustra acest episod tragic, amintim în primul rînd Manifestul Comitetului regional Moldova al P.C.R. împotriva atacării Poloniei de către trupele lui Hitler. Sînt expuse, de asemenea, ordonanțe ale organelor administrative din Moldova care îndemneau populația și autoritățile din subordine să acorde tot sprijinul refugiaților polonezi.

Desfășurarea evenimentelor pe plan mondial după 1937 a aruncat România într-o izolare strategică de pe urma căreia avea să beneficieze din plin militarismul german. După ce dictatura regală a încercat o schimbare de direcție a evoluției interne și internaționale a României, alta decît cea care ducea spre fascism — în urma presiunilor necruțătoare din partea Reichului hitlerist, care dirija politica europeană — țara noastră s-a văzut, aliată cu acesta, împotriva voinței poporului român.

În toată această perioadă, a dictaturii regale, cît și a dictaturii militare fasciste, condusă de Ion Antonescu — perioadă de intense frămîntări politice — partidul comunist, deși aruncat în întunericul ilegalității, a ridicat tot mai sus steagul luptei antifasciste și antirăzboinice, pentru eliberarea socială și națională. Sînt expuse documente editate de P.C.R. care se adresează muncitorilor, țărănilor, meseriașilor, intelectualilor, îndemnînd la luptă organizată împotriva dictaturii regale, împotriva pericolului fascist, pentru front unic, pentru rezistența împotriva agresiunii fasciste. Unul din aceste documente mobiliza la organizarea de manifestații și pentru alianța cu țările democratice, cu puternica țară a socialismului, Uniunea Sovietică; pentru întărirea alianței balcanice împotriva agresorilor fasciști: chema la luptă poporul pentru o viguroasă apărare a independenței naționale a țării.

Amintim, de asemenea, Manifestul semnat de Comitetul regional Moldova al P.C.R. și de către Comitetul regional al tineretului comunist din Moldova, care îndemna poporul la luptă împotriva dictaturii militare fasciste.

Materiale documentare care oglindesc aspecte din lupta antifascistă

O fotografie reprezentând intrarea trupelor hitleriste în România, în octombrie 1940, este edificatoare în ceea ce privește evoluția politicii duse de dictatura militară din țara noastră și consecințele acesteia pentru poporul român.

În condițiile reprimării oricăror manifestări potrivnice ordinii existente, chestura de poliție din Iași semnala în permanență prezența activă a manifestelor comuniste. Unul dintre aceste manifeste semnat de către Comitetul județean Iași al P.C.R. și care se adresa cadrelor didactice îndemnându-le la luptă împotriva dictaturii militare fasciste este expus în muzeu. Alte materiale referitoare la starea de spirit anti-războinică și antifascistă oglindesc existența unei puternice rezistențe patriotice.

Dintre documentele programatice ale partidului este expusă Platforma program a P.C.R. din 6 septembrie 1941, intitulată *Lupta poporului român pentru libertate și independență națională*.

Intensificarea luptei împotriva dictaturii antonesciene pentru eliberarea României de sub dominația fascistă este oglindită prin materiale care atestă sabotarea producției de război, acțiuni de distrugerea

Pericolul fascist în România oglindit cu ajutorul presei

unor instalații militare, arderea portretului lui Ion Antonescu (Liceul național Iași) etc.

Subliniem, totodată, existența în patrimoniul și sălile Muzeului de istorie a Moldovei din Iași a memoriului¹ adresat de oamenii de știință români, mareșalului Ion Antonescu, în vara anului 1944, prin care se cerea insistent încetarea războiului antisovietic. Între semnătari, se numără și personalități de seamă ale Iașului: Radu Cernătescu, Andrei Oțetea, Constantin Mișu, Gheorghe Agavriloaiei, Vasile Rășcanu, Vasile Pavelcu, Gr. T. Popa și mulți alții.

Pregătirea și declanșarea insurecției naționale antifasciste armate de la 23 August este ilustrată într-un cadru muzeal deosebit. Un text general reamintește vizitatorului cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu

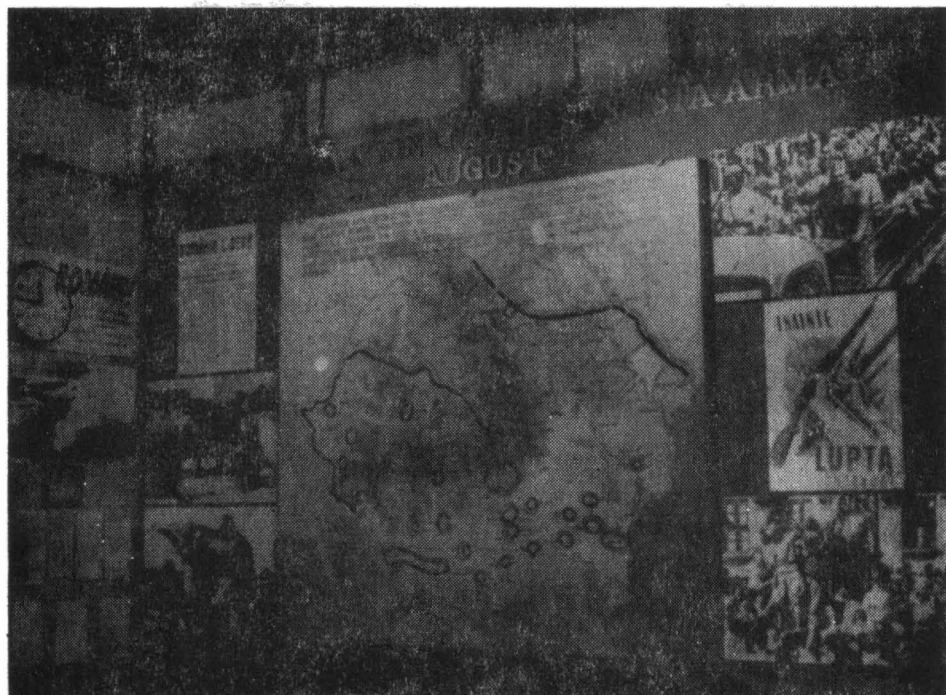
¹ Memoriul expus în muzeu, are valoare de manuscris întrucât este una din copiile dactilografiate odată cu originalul pentru a fi înaintat mareșalului Antonescu. Acest valoros document, a fost donat Muzeului de istorie a Moldovei prin bunăvoința tovarășului Gr. Popa din București, fiul lui Gr. T. Popa, unul din inițiatorii memoriului.

Grafică militantă din perioada premergătoare celui de al doilea război mondial.

privitoare la însemnătatea acestui epocal moment din istoria patriei noastre: „Marele act istoric de la 23 August 1944 — sublinia secretarul general al partidului — a fost rodul acțiunii unite a celor mai largi forțe politice naționale, armate, formațiunilor patriotice, al adeziunii depline la lupta antifascistă a maselor populare. În înfăptuirea acestui act de importanță crucială pentru destinele României, rolul hotărîtor l-a avut clasa muncitoare și avangarda sa revoluționară, Partidul Comunist Român“.

În acest cadru sînt expuse documente ca: O notă a oficialităților privitoare la crearea Frontului Patriotic, în 1943, și activitatea acestuia; Manifestul Frontului Unic Muncitoresc difuzat la 1 mai 1944; „Buletinul apărării patriotice“ din 1 august 1944; „Buletinul apărării

Momentul istoric „Insurecția națională antifascistă armată 23—31 August 1944”

regionalei Moldova” din iulie 1944. Declarația Blocului Național Democrat, Primul număr legal (24 August 1944) al ziarului „România liberă” cu titlul 23 August 1944, răsturnarea regimului hitlerist din România.

Alte materiale asemănătoare completează tabloul luptei forțelor patriotice conduse de P.C.R. împotriva fascismului, pentru victoria insurecției naționale antifasciste armate, subliniind totodată contribuția adusă de poporul român la lupta împotriva Germaniei hitleriste pînă la victoria finală.

Astfel, Muzeul de istorie a Moldovei, reușește să prezinte o imagine clară asupra perioadei la care ne-am referit în prezentul material, cu sublinierea momentelor importante, printre care și acelea referitoare la lupta antifascistă dusă de cele mai înaintate forțe politice din țara noastră în fruntea căreia a stat în permanență partidul comunist ca inițiator și organizator.

Puse la dispoziția unui public larg și divers, sălile Muzeului de istorie contribuie la educarea acestuia în spiritul patriotismului, a cunoașterii cît mai temeinice a trecutului de luptă al poporului nostru, al clasei muncitoare și a partidului său comunist.

LA LUTTE DES FORCES PROGRESSISTES DIRIGÉES PAR LE
PARTI COMMUNISTE ROUMAINE CONTRE LE FASCISME, POUR LA
VICTOIRE DE L'INSURRECTION NATIONALE ANTIFASCISTE,
REFLÉTÉE DANS LE MUSÉE D'HISTOIRE DE LA MOLDAVIE

R é s u m é

Au cours de l'année 1974 est ouvert le Musée d'histoire de la Moldavie, au siège du Palais de la Culture.

Cet article présente seulement la section d'histoire contemporaine du Musée (1918—1944) et spécialement la représentation en musée de la probléme de la lutte de la classe ouvrière et des forces progressistes dirigés par le Parti Communiste Roumaine contre le fascisme, jusqu'à la victoire de l'Insurrection nationale antifasciste de 23 août 1944.

On décrit les exponats, aussi que les méthodes muséo-techniques utilisées.